IN GEVEB A JOURNAL OF YIDDISH STUDIES

די ווילדע צילקע • Tsilke the Wild — Chapter 1

By **Zusman Segalovitsh**, translation by Daniel Kennedy

In geveb: A Journal of Yiddish Studies (January 2021)

For the online version of this translation see:

[https://ingeveb.org/issues/tsilke-the-wild]

Chapter 1: Tsilke and Aunt Nikhe

A large forest.

All around woodlands, vast and thick, extend in every direction, trees swaying silently and pensively in the wind.

Now and then, the dark shadows split and the sky mixes with the earth, the earth with the sky.

Roads, rivers and streams snake through the woods.

Here and there, lumberjacks fell the largest trees, leaving behind a graveyard of roots.

But leaving the vast woods for a moment to their noise; we lose our gaze in the green shadows, and we listen . . .

A narrow stream meanders through the pine-forest; its water, reflecting the canopy above, appears smooth and green.

The stream is curbed in places by old branches, rocks and logs. The water flows back and forth, rushing and shouting, babbling in its aquatic tongue. The trill of a bird, the squeaking of a squirrel—the rare tones of nature.

Day and night pass here in tranquility. Ants in their millions creep along the ground, dark dots scurrying in every direction; they too are in league with the earth, a part of the whole.

But what do the ants matter? Entire species have vanished—giant animals—mammoths—turned to ash and dust. Mighty cities have been laid waste. The pyramids in Egypt are crumbling . . .

And yet here, ants creep upon the earth, little dots . . . what do they matter?

One day, a tree will fall, and there will be no trace left of a million such living grains of sand.

But for now, every breath of the forest lives for itself and by itself, reticent and mute. Hushed shadows. A spot lights up, having snagged some sparse rays of stolen light. When did it begin, the silence of the eternal, and when will it end?

But there's one corner of the forest where life is a little different.

Here we find a trio of cabins and some stables. There are clothes drying on a washing-line hung between two trees: white shirts, blue and red quilt-covers and dresses, their colors—a sudden break in the surrounding green.

There's a cart without a horse, a few broken chairs and various household utensils lying around by one of the doors.

It's quiet all around.

The windows of one of the cabins are wide open, but there is no other sign of life.

The two other cabins are closed up on all sides, by all appearances empty.

A passerby might assume that this is an abandoned forest settlement. But if one listens, one will hear a rhythmic slopping sound coming from the direction of the river; someone is washing clothes there where the stream is narrow and the water flows faster.

A woman in her fifties sits, hunched over, washing one piece of clothing after another.

She is completely drenched, a few gray hairs creeping out of her headscarf. She looks into the water and, noticing her reflection, tucks the loose strands back under her headscarf.

For a moment she pauses in her work, listening out for something, peering between the trees; she calls out:

"Tsilke, Tsilke!"

She calls the name twice, and both times the forest answers with an echo:

"Tsil—ke, Tsil—ke!"

But the real Tsilke does not respond. The old woman returns to her work, thrusting the laundry into the water—splish-splash.

A pinecone comes loose from a tree above and falls into the river with a plop, it starts to drift, disappearing swiftly with the current.

The old woman pauses occasionally, while the water rushes past, reluctant to rest for even a moment as though, through its terrible haste, it hopes to embarrass the large, green trees, which stand forever frozen in place, in duet with the squeaking of the squirrels.

You should be ashamed of yourself, ancient, mighty forest!

I'm just a narrow stream and I've already traveled all over the world, while you were born here, and will die here. Shame on you, forest!

So it goes: the droning lull and the monotonous tumult.

Suddenly, from another part of the woods, the sound of singing can be heard:

"Reyzke sees through the window
That Esterke's sad and listless,
What's the matter Esterke?
My lover has a mistress."

It's the voice of a girl. That last line is picked up by the echo and carried far across the trees: "My lover has a mistress."

The old washer-woman lifts her head and calls out:

"Tsilke, Tsilke, would you ever come over here."

"I'm coming!"

Tsilke springs out from behind the trees. Barefoot, in a light little red dress, she leaps over the stream and approaches the old woman.

"Come on then, help me hang up this washing," the old woman grumbles.

"Are you angry, Aunt Nikhe?" Tsilke asks and, without waiting for an answer, begins gathering the wet laundry in her arms and goes over to the washing line, which hangs from a tree, speaking to herself as she does so.

"Aunt Nikhe is angry, father is angry, Shleyme the clerk is angry, everyone is angry, everyone is busy and bad tempered."

She lets out a sigh, and starts to sing again:

"Reyzke tries to comfort her
Ester cries more than she reckoned
Wait down by the gate,
I'll be there in a second."

Then, having hung up the last of the washing, she approaches the bank of the stream and starts splashing her feet in the water. She kicks hard with a sudden, unexpected temper, as if the water itself had done something to deserve it.

She has a round face and blonde hair, with grayish eyes under brown eyebrows. And though outwardly her face conveys volatile indignation, around her lips there are signs of a stifled smile beneath the surface.

She is nineteen, but there is something about her more redolent of a sixteen-year-old; she is clearly still up for all kinds of mischief.

Aunt Nikhe has finished her task and asks, "Where were you, Tsilke?"

"At the distillery; I was looking for Shleyme. He's heading into the city and I wanted to send a letter."

"Who would you be writing to?" the old woman pried. "To *him*?"

"To *him*, to *him*," Tsilke mimics her aunt, kicking the water and sending a whole cascade of spray splashing into the air.

"He hasn't forgotten you yet then, that Sasha, no? There aren't enough girls for him in the big city, I suppose?"

"He says he would gladly give up half the city for one single smile from me. Tell me though, I don't understand why he wants my smile so much."

"You're naive still. He likes you—and if he likes you, he'll take anything you have to give."

"Aunt Nikhe, last time he was here he said that, if I wanted, he'd take me with him to the city and never leave me."

"You silly thing."

"Well what do you think he comes here for then? You think he's interested in his father's business? They could raze the entire forest to the ground, or leave every tree standing, it would make no difference to him. He comes because of me."

"Foolish child. And what do you think his father is going to say, a rich man like that? What are his family going to say? You think they'll let him marry the daughter of a forest warden? Let it go, foolish child, come inside, it's time to make dinner. Your father and Shleyme will be back from the distillery soon."

The two women walk away from the stream; around them the forest sings its quiet refrain, while the stream continues to murmur.

Tsilke is deep in thought, but suddenly she resumes her song:

"Comb your hair and dry your tears,
before your lover overhears . . ."

With these last words she runs into the house, and the red of her little dress vanishes from the green backdrop of the woods.

All is quiet.

There isn't another living soul for miles around. The trees stretch upwards to the sky, and the forest is left alone to its own devices.

But someday soon the water from the stream will stop, and the trees will stretch out on the earth, like a flock of drowsy, well-fed sheep.

Without warning the cry of a squirrel, a wild, cat-like sound, cuts through the silence and a little later, it's joined by the call of the cuckoo. The woods are alive, alive without people, or fanfare.

No wind stirs, and the sun bores through in places, singeing the trees.

Here and there, golden droplets of resin, transparent amber, begin to flow.

A pine cone, fresh and ripe, drops from a tree and lands on the earth with a thud.

The melodious silence continues until Tsilke starts singing again and music pours out through the open window:

"Reyzke goes out walking,
Ester comes to see,
You're such a pretty girl,
Would t'were true of me."

Aunt Nikhe walks around adjusting the washing lines. Hearing Tsilke's song, she glances in the direction of the house, shakes her head and lets out a sigh. It's not clear whether she is angry or concerned.

Out here in the forest, surrounded by quiet, lonely people, Tsilke has grown up to be peculiar. Nikhe is not her real aunt, but a distant relative, taken on by Tsilke's father to look after Tsilke following his wife's death when Tsilke was just a baby. Aunt Nikhe took over the running of the house.

She was a widow, without children of her own and without a home. Tsilke was her sole consolation and had become her whole life. Nikhe suffered terribly that time when Tsilke was sent away to school in Grodno.

The only thing she had left then was her book of Yiddish Bible stories. On Shabbes, when the forest was quiet, she would drape a shawl over her shoulders—no matter the temperature, she always wore her Turkish shawl—and open up the book, she would sit by the window, reading until darkness fell. And when she came to the story of Rachel and Leah, she would shed tears while the forest sang along.

*

Iser the forest warden was a man of few words. He had been very fond of his dead wife, and he seems to go around now with an unspoken rage against God for having taken her away from him. He knew a little Torah and was so honest that one could trust him with any sum of money.

Yet, he seemed to have doubts about God's sense of justice.

Iser traveled through the forests with a grubby little notebook where he would jot down calculations for his employer, Lurie the lumber merchant. In Grodno the Luries had a large office staffed by many servants and accountants, but Iser did things more simply; his entire office fit snugly inside his notebook.

Business was booming. They exported abroad. Germans came down as far as the forests and the tight-lipped Iser explained everything to them in his broken German.

But people had the impression that Iser had his own preoccupations: that the whole business with the Luries and the Germans was just a side project.

On Shabbes he would read a holy book, or goes for a stroll in the woods.

He seldom left the forest when Tsilke was at home. But in the days when Tsilke was away in Grodno, he would go to Mistebove to Shmuel the leaseholder in Prudne, and spend Shabbes there. Nikhe would stay behind, alone in the forest with her Torah. She felt very lonely, but sometimes she'd look up from her book and gaze out into the verdant woods and her soul seemed to sing—because God spent Shabbes in the forest.

Every bend of a branch, every rustle of a blade of grass, was holy. The forest was enveloped in beams of light, cradled in sacred noises.

There was one other person that Tsilke would meet on a regular basis: Shleyme the distillery-clerk. He had a large family in Mistebove and a wife, who was always ill and constantly on the verge of death. But she did not die, and each year she gave birth to another child. Shleyme had a lot of troubles at home. In the forest he worked hard and kept his head down.

Through him Tsilke could order whatever she needed from the city, but she had no one to spend time with, no one to talk to. Her only companion was Aunt Nikhe, so sometimes she confided in her, sharing her thoughts. Nikhe would tolerate all her whims. She prayed for God to protect the motherless child.

There were also a couple of Christian families living a little deeper in the forest: a road watchman and a forest watchman. Whole months would go by and Tsilke wouldn't see or hear another soul.

Only the river murmured and the forest sang from dawn until dusk, crying:

"Cuckoo, cuckoo!, coo, coo, caw!"

Tsilke knew all the sounds of the forest. From the trembling of the trees she could predict when a storm was coming. And she liked—in those moments when it thundered over the forest—to take cover under the branches and listen to each thunderclap, trembling and afraid, not wanting to leave. Aunt Nikhe would call out to Tsilke from the house, and Tsilke would answer with laughter.

It was as though she laughed along with the forest: Let the thunder strike—the forest will remain, the world will remain.

Iser loved his daughter, but it was only much later that she would fully understand.

When she was younger she could not fathom how a father could be so silent around his own child—his only daughter. Days would go by without him uttering a word to her. Later she grew to understand that this is how he was with everyone; even with his boss, old-man Lurie, he spoke only about business.

She made her peace with it. If her father was silent, so be it. After all the forest was also silent: the trees, the night, the winter days—she was surrounded by a great deal of silence.

The outside world sounded to her like some faraway, inaudible echo: Grodno and the Luries, other cities and other people.

And it was only in rare moments that she spared a thought for that other world, for what happened out there beyond the woods. She left it up to the river to run ahead and greet the rest of the world. She would skip through the forest, her bright eyes soaking up its eternal greenness, its eternal youth.

The Luries were a big deal in Grodno. Legends circulated about their wealth. Their children studied abroad, only visiting Lithuania for brief spells during the summer. On rare occasions the whole family would come to the woods, accompanied by servants and relatives, and the normally tranquil forest would bustle with excitement. The two unused cabins would then be opened and the rich masters would sleep there. Twice a day a carriage ran into the city bringing back the best foodstuffs, wines and sweets.

They were a privileged family, but good-natured people, not proud magnates, and they regularly gave to charity and supported the poorhouses.

When they came to the forest, Aunt Nikhe would wait on them with loyalty and commitment. Such refinement, such wealth!

She would go to Mistebove to buy food and there she would tell everyone:

"The Luries are here in the forest!"

And young people would come from Mistebove, even the respectable townsfolk, to catch a glimpse of the Luries for themselves.

The whole area was filled with talk of the rich family from Grodno, who received the honor they deserved.

The forest was a place for the Luries to rest and to enjoy themselves. Everyone would play with the little Tsilke. Back then she truly looked like a forest-fairy. Her hair was curly and her eyes were not yet grey like they are now, but bright blue. The kind of blue that doesn't last into adulthood: only children and angels have such eyes.

Tsilke knew every little corner of the forest, and she would lead the Lurie children around: to the river, to the distillery, to the road . . .

She led the way and the children would follow. The big city children were afraid of the woods, afraid to be on their own, but Tsilke was in her element.

Barefoot, with joyful eyes, she would spring about playing with the Lurie children. Those summer days were like a holiday for her. Even her father would brighten up when the Lurie family stayed in the forest. He grew more talkative and took to spending more time at home.

But Aunt Nikhe was often unhappy: Firstly, people were monopolising her Tsilke, and secondly, the Luries looked down on her like a real servant. It pained her.

But eventually Lurie's children grew older, going off to live abroad. Only old man Lurie, a round man with a short beard and a gold watch on a chain, continued to make occasional visits to the forest. He would take Iser away for days at a time, travelling around with him through the neighboring woodlands, taking measurements and making calculations, noting everything down in his little book.

Not far away, a large patch of forest was being felled. On quiet days, when the wind did not get in the way, you could clearly hear the axes at work, and the trees groaning in their death throes . . .

Later, in the dry days of autumn, peasants' carriages would hasten off into the depths of the forest, returning at a snail's pace, laden with the long, heavy corpses of trees.

Nikhe sat by the river—she would always do the laundry—and on days like those Tsilke would run to Mistebove.

And Tsilke recalled the small boy from the old days who used to come to the forest with the whole Lurie family. He was the favourite, the most spoiled.

Sasha was his name, but his parents and all his relatives called him by various diminutives: Sashke, Sash, Sashenke. The Lurie children had a lot of toys: little wagons, toy trains, balls, and various stuffed animals: horses, bears—a whole menagerie. And Sasha himself looked like a teddy bear: He wobbled, plump and full on his little legs. He had a capricious streak but was not a mean child and he got along very well with Tsilke. Once, though, as they were playing, Tsilke refused to give him a piggy-back and he grabbed her by the hair and started pulling. It was a wild impulse and his own actions frightened him, but it was too late. Tsilke screamed loud enough for the whole forest to hear and Sasha was punished severely for it.

Afterwards they resumed their friendship until late summer, when the birds flew off to other lands and the forest became silent and austere once again.

*

A year passed, another summer came to an end, and the Luries did not return to the forest. They had gone abroad. But the following year the woods were once again filled with joy.

Sasha went to school now and wore a white cap with the school crest on it. There were a pair of G's on the crest, and Sasha explained to Tsilke what they stood for: "*Grodnienskaya Gimnazya.*"

She did not understand such things. Every word about that distant city life was like an echo from a deep abyss.

Sasha, the Gymnasium student, wore long trousers and a jacket with shiny buttons. He was handsome and plump and looked like the son of a general—a "*generalski sinok,*" as his father old man Lurie, the owner of the forest, called him. With each passing year old man Lurie grew fatter and fatter and wore a larger and wider golden chain around his neck.

For years Tsilke had only followed Sasha's progress from afar. There was a tutor in her house now, teaching her reading and writing and she already knew Pushkin's tale about the golden fish by heart.

The teacher was a young man of about twenty-five, still a student himself. He would sit for days on end, pouring over books, studying, and once a year he would head off to Grodno to sit exams. He was always talking about how he would go to Petersburg one day to study in the university.

The teacher soon left them, but not for Petersburg—he fell in love with a girl from Mistebove who had a dowry, on top of which her father offered room and board. And so Tsilke was left without a teacher, in the middle of summer; alone in the big forest with Aunt Nikhe, alone with the sound of the trees, and the secret language of the river.

Her father had become increasingly distant.

Sometimes Tsilke would be overcome by a sense of unease and a terrible loneliness and so she would escape to Mistebove to spend time with acquaintances and distant relatives there, crossing the mile and a half of forest on foot.

But she was shy and easily unsettled. The transition from the quiet forest to a bustling village like Mistebove, with its hundred and fifty inhabitants, was daunting and bewildering.

Each person had a different face. Each person spoke differently and looked different, while she was only used to seeing her father, Aunt Nikhe, her tutor and a handful of others. She felt a bond with the golden-brass colored pine trees.

She trembled, like a squirrel, whenever she saw a new person; when she heard a new voice she would strain her eyes and ears; new clothes, new contraptions that she had never seen at home in the woods—everything surprised Tsilke.

Often, when she was in a good mood, she would marvel aloud at each new discovery, and people made fun of her for it:

"*Kozke,* wild little goat!"

"Forest creature!" they used to call her. She would become embarrassed and run back into the woods to Aunt Nikhe.

By then she was a girl of fourteen, tall and light on her feet.

One evening, on her way home from Mistebove, her father came out to meet her, his eyes somehow beaming, only for him to suddenly break down in tears.

"What's wrong?" Tsilke asked, frightened.

Her father, a large Jew with a dark beard, always so silent, had suddenly begun to weep like Aunt Nikhe.

"What's the matter?"

"You looked exactly like your mother just now," was all he could say, as he tenderly stroked her hair.

Tsilke did not sleep that night; she couldn't stop thinking about her dead mother and about all the people who had ever died.

Why do people die? And what happens to the dead?

In Mistebove there was a cemetery with many gravestones; she had seen it from a distance. What are the dead up to in there, that people need to place such heavy stones on their graves?

And in that same cemetery in Mistebove lay her mother, whom she never knew.

Dead and no longer of this world. No longer in the forest! Tsilke felt terribly sorry for her mother and for all the departed.

She recalled Aunt Nikhe saying that one day the dead would come back to life. She decided to ask her aunt some questions.

She just needed to treat her aunt to one little smile for her to explain everything. But the next morning Aunt Nikhe set off for Grodno.

She was off to have her wig repaired. Every couple of years she went into the city to have her wig fixed. It was a big event for Nikhe, one that would provide her with something to talk about for quite some time. Meanwhile, Tsilke forgot all the questions she had wanted to ask.

But she did not always feel so lonely. Weeks, months and even whole summers went by and she lived with the forest and only in the forest.

The road watchman lived there too after all, with his children. He raised geese which grazed all day long in a vacant patch near the river.

The children would play and squeal.

Tsilke played with them, although she was much older; she read them books and told them stories.

It pained Aunt Nikhe: "The child is growing up among strangers, in loneliness."

To which Iser would always reply, "We need to send her to study in Grodno. The Luries can look after her there."

His words caused Aunt Nikhe to suffer even more. She had no desire to be separated from Tsilke.

But, in the end, it was decided that Tsilke would be sent to live in the city once summer had come to an end.

Tsilke prepared for the journey. She was a little apprehensive.

"You'll go to the city," her father said, interrupting his silence.

"You'll become a lady. An educated lady," Aunt Nikhe added, trying to console Tsilke through her anguish.

Tsilke shrank from all those words, she hung her head, as a flower withered by the strong sun bends its head.

Eventually Tsilke was brought to Grodno and the Luries took her in.

"She'll grow up to be respectable here," they assured Iser, as he quietly lamented how lonely the forest would be without her.

It wasn't long before Tsilke grew homesick. She couldn't shake the last words Aunt Nikhe had said to her, teary-eyed, as Tsilke had set off for Grodno:

"My little dove, who are you leaving me here with? With the darkness?" Tsilke had watched Aunt Nikhe follow the carriage, constantly wiping her eyes before eventually stopping to lean against a tree and weep; surrounded by many silent trees each enveloped in silver beams of sunlight, by turns luminous and mournful, dappling the branches and the melancholy forest shadows.

Iser sat with her, wordless as always.

Tsilke turned around again, but she could no longer see her aunt—only part of their roof was visible, peeking out through the trees. Soon that too had vanished from view.

They passed new, unfamiliar landscapes. The road with its white milestones, here and there lonely trees stood in the fields and each lonely tree she passed reminded Tsilke of her silent father.

The carriage drove slowly, but downhill the horse would break into a run and in such moments Tsilke wanted to grab her father's arm and beg him to go back to the forest, to Nikhe.

She pitied her terribly. How would she ever manage without Tsilke? She had been left all alone.

They drove through several villages. Tsilke had seen many houses along the road, but now, rising on the horizon, she saw the tops of huge chimneys and church spires; the closer they got, the more rooftops she could see.

"Is that the city?" she asked her father.

"Yes," answered Iser, as if just then remembering where they were going. He raised his hand in silence and stroked Tsilke's head. Suddenly he noticed that his fingers were damp.

Tsilke was crying. Why? He understood and yet did not understand. His chest tightened and he too felt like crying.

But Tsilke soon settled herself and her tears dried up. She felt like a trapped squirrel, and an animal does not cry when you catch it in a cage; it feels angry and alone. Tsilke was a captive. Later, in the city, Tsilke grew apprehensive about everything, like a doe brought from the forest, jumping at every sudden noise.

She was afraid to walk on the smooth, polished floors at the Lurie's house. She was afraid to eat from their dishes. Everything there was illuminated and shiny, every surface was accounted for: pictures, carpets, light and splendor at every step. They treated her well: the Luries were generous people, and the child had lost her mother after all. They would mention this in front of strangers: "She's practically an orphan from the woods."

"A pretty girl," someone would say.

"But still a *kozkele*," old man Lurie would add.

He was fond of making jokes.

The forest orphan, the kozkele continued to be frightened of everything. She constantly hid, determined to stay in the shadows, while the Luries wanted the opposite: They wanted people to see how kind they were. They took her with them when they paid visits, bringing her everywhere.

On one occasion she heard a terrible whistling noise and got such a fright that she almost bolted.

"Kozkele, that's only the train whistling, the locomotive."

Tsilke had often heard about trains but she had never seen one. They were paying a visit to some friends of the Luries, likewise rich and important people, whose house was a stone's throw from the train-station; the noise was near constant. They brought Tsilke over to the window and showed her the long rows of dark red train cars.

"And those ones, the black ones there with smoke pouring out of them, those are the locomotives," they explained.

Her eyes were wide with persistent terror; she longed to hide but could see that Sasha and the other children were calm, so she composed herself.

She was unhappy. Her father had visited twice, bringing her clothes which Nikhe had mended and washed, and each time he passed on the same message:

"If you only knew how much your aunt Nikhe misses you . . ."

Upon hearing these words Tsilke would picture the forest with its river, and the road watchman's children. She had already considered running away, sneaking out and running, running until she reached home. But she was afraid to move. Back in the forest she'd always been so fearless—she could happily set off for Mistebove in the middle of the night—but here in the city she was overcome by fear.

In the Lurie household she grew silent. Everyone said that she took after her father.

Even with Sasha—with whom she used to play so happily in the forest— she was silent.

Sasha was now a fully-fledged person in his own right, with his own important affairs to think about. He had an impressive collection of stamps and spent whole days sticking and moving them about in special albums. He would receive visits from his friends, fellow gymnasium students, with whom he horsed around doing impressions of his teachers.

He had not forgotten about Tsilke, but he no longer know how to renew the bond they had established as children. Sometimes when the trickster was in a good mood, he would tease her. He'd picked up the word "Kozke" from his father and never stopped repeating it:

"Come on, Kozke, give us a laugh!"

"Jump for us, Kozke!"

And just as she was about to smile, opening her little mouth to respond cheerfully, a flash of indignation flared in her eyes, driving the half smile from her lips.

Everyone shared the conviction that it was only a matter of time before she would become educated. She was "wild," from the forest, but she would soon learn to be like everyone else. They gave her new dresses to wear.

The teacher who taught Lurie's children also taught her.

And yet, the more affection the Luries lavished on her, the more silent and fearful she became. In the evenings she would curl up in a corner by herself, hiding, and no matter how much they called her she refused to answer.

The Lurie's household was not a lonely place; guests, young and old, arrived almost every day. The piano played, filling the house with music.

During such visits Tsilke would sit in her corner, lips firmly shut, dwelling on her unsettling thoughts.

She thought about how, back home, the currents of the stream swirled over stones, and how the forest spread its arms out over the water, blessing it. She thought about how Nikhe missed her, how her father missed her, how everything in the forest missed her, even the squirrels.

She began to hatch a plan.

One day the Luries noticed that she was missing: Where was she? They passed through every room, calling her name: "Tsilke!"

On the stairs, in the yard, in the street—Tsilke was nowhere to be found. They searched the attic, the basement; they even looked down into the well—nothing.

The police were notified.

A messenger was sent to Iser in the forest: "Tsilke has vanished!" Maybe she'd had an accident, God forbid?

The silent Iser came to Grodno and the whole city set about looking, searching.

Where was Tsilke?

In the end they found her in a village with some peasants.

While the Luries had been singing and playing in the spare room one evening, Tsilke had become very lonesome. The louder they sang, the more homesick she'd become.

And, not knowing what she was doing, she'd left the house and set off down the street. Walking from one street to the next, until she came to a field. She walked on ever further. Fields stretched out around her, the air was filled with the chirping of crickets. One corner of the sky was still red, but with each passing moment it grew darker.

And Tsilke walked on.

A puff of breeze gave the girl a passing caress and continued on its way. The wind was happier than Tsilke: it did not need a home, and had no one to fear.

But she . . .

She walked in her beloved woodlands toward Aunt Nikhe, toward her silent father. She soon grew tired, and if it weren't for the fear that had befallen her she would have collapsed with exhaustion. She went on. Somber woods extended in every direction. But where was *her* forest? Night had fallen. Far off in the gloom—a train, shrieking like a wild animal. Tsilke shuddered and quickened her pace. Frightened and alone, she would have turned back but it was too dark to retrace her steps.

She could not see, but she heard a distant noise: the train, rushing with a deep, fearful "*hoo-hoo*."

The cacophony subsided, giving way to a heavy silence, an immense loneliness.

Her foot slipped on a dead leaf, and her heart raced. She was startled too by her own hair falling suddenly over her face. Everything made her tremble.

Afterwards . . . To this day she does not remember what happened afterwards. She awoke in a village; a peasant woman was sitting beside her, and later many peasants came and each one questioned her, but Tsilke did not respond. For the longest time her speech was taken away from her.

Who knows what would have happened to her, if a Jew from Grodno had not been passing through the village. When he spotted her, a Jewish girl, he remembered hearing a rumor about the orphan, the forest girl, who'd run away from the Luries. He sent word to the city.

Tsilke was taken home to the forest. When she got there, she fell onto Aunt Nikhe's neck and cried herself out until her voice returned.

The peasants who worked in the forest advised Iser not to send her to the city again, because it could end very badly: the child was too closely bound to the forest, such a sapling cannot be transplanted.

Gradually Tsilke became her old self again, and started to play, run and wander over the forest.

She had learned to read and count a little in the city, and so now she had a task to occupy herself: to count all the trees in the forest.

She would begin: *one, two, three, four,* but by the time she reached twenty she would already have lost count and be forced to start again. The pine trees all ran into each other like a great golden wall, and nothing came of Tsilke's game.

She was her old self again, but summer was already coming to an end.

The autumn was long and mild.

Later the weather turned cooler. Aunt Nikhe closed the doors and began lighting the stove. At night, the forest howled with a thousand voices. Tsilke was fond of those long, dark, silent nights. She liked them, and, at the same time they scared her. On nights such as those Aunt Nikhe would tell her stories from the Bible.

צילקע און די מומע ניכע

אַ גרויסער וואַלד...

און אַרום דעם וואַלד וויגן זיך נאָך וועלדער, געדיכטע, ווײַטע, רויִקע, אין זיך פֿאַרטראַכטע.

וווּ נישט ווּו רײַסט זיך איבער דער שוואַרצער וואַלדשאָטן און הימל גיסט זיך צונויף מיט ערד, ערד מיט הימל.

שאָסייען שלענגלען זיך צווישן די וועלדער, טײַכן און טײַכלעך.

דאָ און דאָרט אַרבעטן מענטשן. מען לייגט אַוועק די גרויסע ביימער און אונטן בלײַבט אַ בית־עולם פֿון אונטערגעזעגטע וואָרצלען.

נאָר זאָלן זיי זיך רוישן די ווײַטע און נאָענטע וועלדער. אונדזער בליק האָט זיך פֿאַרפּלאָנטערט אין די גרינע שאָטנס, אונדזער אויער האָרכט קלאַנגען...

דאָ שוימט צווישן די סאָסנעס אַ שמאָל טײַכל און דאָס וואַסער פֿון אים זעט אויס געשליפֿן און גרין, ווײַל די ביימער שפּיגלען זיך אין אים.

אַלטע צווײַגן, שטיינער, קלעצער צוימען דאָ און דאָרט דאָס טײַכל. לויפֿט דאָס וואַסער און פֿאַרהאַלט זיך, לויפֿט און שרײַט און מורמלט אויף זײַן וואַסער־לשון. אַ טרעל פֿון אַ פֿויגל, אַ קוויטש פֿון אַ וועווריק, געציילטע טענער פֿון דער נאַטור.

טאָג און נאַכט גייט דאָ אַוועק אין שטילקייט. מוראַשקעס מיליאָנען קריכן דאָ אויף דער ערד. פּינטעלעך, פּונקטעלעך באַוועגן זיך — אויך מחותּנים אויף דער ערד, שותּפֿים פֿון לעבן.

וועמען גייען זיי אָן די מוראַשקעס? פֿעלקער זענען פֿאַרשווּנדן געוואָרן, ריזיקע חיות, מאַמאָנען! אַש און שטויב איז פֿון זיי געוואָרן, שטאַרקע גרויסע שטעט זענען חרובֿ געוואָרן, די פּיראַמידן פֿון מצרים פֿאַלן אײַן...

און דאָ קריכן מוראַשקעס, פּינטעלעך, לעבעדיקע זאַמדעלעך...

וועמען גייען זיי אָן?

אַ בוים אַן אַלטער וועט אומפֿאַלן און פֿון מיליאָנען אַזעלכע לעבעדיקע זאַמדעלעך וועט קיין זכר נישט בלײַבן.

אָבער דערווײַל לעבט דאָ יעדער אָטעם פֿון וואַלד פֿאַר זיך און אין זיך... שווײַגנדיק און אײַנגעהאַלטן. שאָטן שווײַגט. אַ באַלויכטן ווינקל לײַכט און שמידט צו צו זיך די עטלעכע פֿאַרגנבֿעטע שטראַלן. ווען? ווען האָט זיך אָנגעהויבן דאָס שווײַגן פֿון דער אייביקייט און ווען וועט זיך עס ענדיקן?

בלויז אין איין ווינקל פֿון וואַלד גייט דאָס לעבן אַ ביסל אַנדערש.

דאָ שטייען דרײַ הײַזער מיט עטלעכע שטאַלן, שטריק זענען דאָ צוגעבונדן צו עטלעכע ביימער און אויף די שטריק הענגט וועש און טריקנט זיך...

ווײַסע העמדער, קאָלירטע, בלאָע, רויטע ציכלעך און קליידלעך. די אַלע פֿאַרבן רײַסן מיט אַ מאָל איבער די אַרומיקע ווײַטע און נאָענטע גרינקייט...

אַ וואָגן שטייט דאָ אָן אַ פֿערד, עטלעכע בענקלעך צעבראָכענע וואַלגערן זיך לעם איינעם פֿון די שוועלן און נאָך פֿאַרשידענע שטוב־מכשירים.

שטיל אַרום.

אין איין שטוב זענען די פֿענצטער אין גאַנצן געעפֿנט, נאָר קיין סימן פֿון לעבן אַרום. די צוויי אַנדערע הײַזער זענען צוגעמאַכט פֿון אַלע זײַטן, זעען אויס פֿאַרלאָזן.

אַ פֿאַרבײַגייער וואָלט געטראַכט, אַז דאָס איז אַ פֿאַרלאָזענער וואַלד־יישובֿ. נאָר הערט זיך אײַן — עס קלאַפּט עפּעס.

דאָס קלאַפּט מען בײַם טײַכל, דאָרט וואַשט מען וועש.

דאָס טײַכל איז אויף דעם אָרט זייער שמאָל און דאָס וואַסער לויפֿט האַסטיקער.

אַן עלטערע פֿרוי פֿון אַ יאָר פֿופֿציק זיצט אײַנגעבויגן און וואַרפֿט דורך איין שטיקל וועש נאָך דעם צווייטן.

זי איז אין גאַנצן פֿאַרשפּריצט און פֿאַרגאָסן פֿון וואַסער. פֿון אונטער דעם טיכל אויפֿן קאָפּ קריכן אַרויס עטלעכע גראָע האָר. זי קוקט אין וואַסער און ווען זי דערזעט, ווי דאָרט שפּיגלט זיך אָפּ איר גאַנצער פּנים מיט די עטלעכע גראָע האָר, באַהאַלט זי די האָר צוריק אונטערן טיכל…

אויף אַ רגע הערט זי אויף צו אַרבעטן, הערט זיך עפּעס צו, קוקט צווישן די ביימער און נעמט רופֿן:

— צילקע, צילקע!

צוויי מאָל שרײַט זי עס אויס און צוויי מאָל טוט איר דער וואַלד נאָך און ווידערהאָלט:

— ציל—קע, ציל—קע!

נאָר די אמתע צילקע רופֿט זיך נישט אָפּ. די אַלטע נעמט ווידער אַרבעטן און שטויסט די שטיקלעך גרעט און שטויסט דאָס וואַסער… „טיאָך־טיאָך“, „טיק־טאַק“.

פֿון אַ בוים פֿאַלט אַראָפּ אַ שישקע און דערלאַנגט אַ פּליוכטש אין טײַכל, נעמט שווימען און פֿאַרשווינדט מיט די פֿלינקע שמאָלע שטראָמען…

די אַלטע אַרבעט און רוט זיך אָפּ. דאָס וואַסער פֿון טײַכל אײַלט זיך און וויל זיך אויף קיין רגע נישט אָפּשטעלן. אויף קיין איין רגע נישט. גוואַלדיק פֿאַרנומען. פּונקט, ווי עס וואָלט וועלן פֿאַרשעמען דעם גרויסן גרינעם וואַלד, וואָס שטייט שטענדיק צוגעשמידט צו דעם זעלבן אָרט און זינגט און קוויטשעט מיט די וועווריקעס.

שעם זיך, אַלטער גרויסער וואַלד!

אַזאַ שמאָל טײַכל איז שוין אויסגעוווען די גאַנצע וועלט און דו ביסט דאָ געבוירן און דאָ וועסטו שטאַרבן. שעם זיך, וואַלד!

עס דויערט לאַנג.

עס גייט אַזוי כּסדר די מאָנאָטאָנע שטילקייט און די מאָנאָטאָנע אַרבעט…

פּלוצלינג דערהערט זיך אַ ליד פֿון יענער זײַט וואַלד:

רייזקע זיצט אין פֿענצטער
און אסתּר גייט פֿאַרבײַ.
— אסתּרקע, וואָס מאַכסטו?
— מײַנער איז נישט טרײַ.

דאָס זינגט אַ יונג פֿרויען־קול. די לעצטע פּאָר ווערטער כאַפּט אונטער דער עכאָ און טראָגט זיי אַוועק איבער די ביימער.

„מײַנער איז נישט טרײַ“.

די אַלטע וועשוואַשערין הייבט אויף דעם קאָפּ און נעמט רופֿן…

— צילקע, צילקע, קום שוין אַ מאָל נענטער.

— האָ, איך גיי!

פֿון אונטער די ביימער באַווײַזט זיך צילקע אַ באָרוועסע מיט אַ רויט לײַכט קליידל אויף די אַקסלען, זי שפּרינגט אַריבער דאָס טײַכל און קומט צו צו דער אַלטער.

— נעם און הענג אויף די עטלעכע שטיקלעך, — זאָגט די אַלטע מיט בייזקייט.

— די מומע ניכע איז בייז? — פֿרעגט צילקע, נאָר זי וואַרט נישט אויף קיין ענטפֿער. זי לייגט אַרויף אויף די הענט די אײַנגעפּרעסטע שטיקלעך וועש און גייט צו די ביימער מיט די שטריק.

דערבײַ רעדט זי צו זיך אַליין.

— די מומע ניכע איז בייז, דער טאַטע איז בייז, שלמה דער שרײַבער איז בייז, אַלע זענען בייז, אַלע זענען פֿאַרנומען און אין כּעס…

דערבײַ דערלאַנגט זי זיך אַ זיפֿץ און נעמט ווידער זינגען...

רייזקע נעמט זי טרייסטן
און אסתּר ווײנט זיך אויס...
— וואַרט אויף מיר בײַם טויער
איך גיי צו דיר אַרויס...

דערנאָך ווען זי הענגט שוין אַלצדינג אויף, גייט זי צו צום טײַכל און נעמט שווענקען די פֿיס.

מיט אַזאַ ברוגז, מיט אַ קאַפּריזנער מינע פּאַטשט זי אין וואַסער מיט די פֿיס, פּונקט ווי דאָס וואַסער וואָלט אין עפּעס שולדיק געווען.

זי האָט אַ רונד געזיכט מיט בלאָנדע האָר, זי האָט גרוילעכע אויגן מיט ברוינע ברעמען איבער זיי. און בעת אויף איין זײַט פֿון די ליפּן ליגט בייזקייט און קאַפּריז, שפּילט זיך אויף דער צווייטער זײַט פֿון די ליפּן אַן אײַנגעהאַלטענער שמייכל.

צילקע באַדאַרף זײַן אַלט אַ יאָר נײַנצן, נאָר זי האָט נאָך אין זיך פֿיל פֿון אַ זעכצן־יעריק מיידל, זי וואָלט נאָך וועלן גוט אַ שטיף טאָן.

איצט האָט שוין די מומע ניכע געענדיקט איר אַרבעט און זי פֿרעגט:

— ווּ ביסטו געווען, צילקע?

— אין גוראַלניע, איך האָב געזוכט שלמהן, ער פֿאָרט אין שטאָט, איך האָב געוואָלט אַ בריוו שיקן.

— צו וועמען? — שטייט צו די אַלטע, — צו אים? האַ!

— צו אים! צו אים! — רייצט זיך מיט איר צילקע און פּאַטשט מיט די פֿיס אין וואַסער. אַ גאַנצע קאַסקאַדע מיט שוימטראָפּנס שפּריצן.

— ער האָט דיך שטאַרק אין זינען סאַשע, עס פֿעלן אים אין שטאָט מיידלעך, האַ!

— ער זאָגט, אַז ער וועט די גאַנצע שטאָט אַוועקגעבן פֿאַר איין שמייכל פֿון מיר, מומע! זאָג מיר, איך פֿאַרשטיי נישט פֿאַר וואָס האָט ער אַזוי ליב מײַן שמייכל...

— ביסט אַ קעלבל נאָך, ביסט נאָך גאָר אַ קעלבל. דו געפֿעלסט אים, און אַז מען געפֿעלט — איז שוין אַלץ גוט...

— מומע ניכע, ער האָט מיר דערמלט, ווען ער איז געווען דעם לעצטן מאָל, געזאָגט, אַז ווען איך זאָל וועלן — נעמט ער מיך צו אין שטאָט און ער וועט מיך שוין קיין מאָל נישט פֿאַרלאָזן...

— נאַרעלע...

— ניין, מומע, צוליב וואָס קומט ער דאָ? זײַן טאַטנס געשעפֿטן אינטערעסירן אים? וואָס? מען מעג אויסהאַקן אַלע וועלדער, מען מעג זיי לאָזן — אים איז אַלץ איינס, ער קומט צוליב מיר...

— נאַרעלע, און וואָס וועט טאַקע זאָגן זײַן טאַטע, אַזאַ גבֿיר! וואָס וועט זאָגן די גאַנצע משפּחה זײַנע? מען וועט אים לאָזן חתונה האָבן מיט אַ משרתס אַ טאָכטער... לאָז נאַרעלע, קום אַרײַן אין שטוב, מען מוז שוין באַלד קומען פֿון גוראַלניע...

ביידע פֿרויען גייען אַוועק פֿון טײַכל, דער וואַלד שווײַגט און זינגט, זינגט און שווײַגט און דאָס טײַכל מורמלט.

צילקע איז עפּעס פֿאַרטראַכט, נאָר מיט אַ מאָל נעמט זי ווידער זינגען...

וויש אָפּ דײַנע טרערן
און קעם צו דײַנע האָר, —
זאָל דײַן חתן מיינען,
אַז דו מײַדסט אים גאָר...

מיט די לעצטע ווערטער לויפֿט זי שוין אַרײַן אין שטוב.

די רויטקייט פֿון איר קליידל פֿאַרשווינדט פֿון גרינעם וואַלדפּאָן.

שטיל־שטום.

אַרום איז נישטאָ קיין לעבעדיקער נפֿש. אַלע ביימער ציִען זיך נאָך שטאַרקער אויס, דער וואַלד איז געבליבן פֿאַר זיך און אין זיך...

אָט באַלד וועט זיך דאָס וואַסער פֿון טײַכל אָפּשטעלן, דיביימער וועלן זיך אויסציִען אויף דר׳ערד, ווי אַ מידע זאַטע סטאַדע…
מיט אַ מאָל שנײַדט דורך די שטילקייט אַ געשריי פֿון אַ וועווריק, אַזאַ ווילדער קעציִשער געשריי שנײַדט דורך די לופֿט…
און אַ ביסעלע שפּעטער הערט מען שוין שרײַען דעם קוקוק.
עס לעבט דער וואַלד, לעבט אָן מענטשן, אָן טומל…
קיין ווינטל רירט נישט די ביימער, בלויז אין עטלעכע ערטער האָט זיך אײַנגעעגבערט די זון און זי סמאַליעט די ביימער…
דאָ און דאָרט נעמען רינען גאָלדענע פּעכטראָפּנס, דורכזיכטיקער בורשטין…
פֿון דעם און יענעם בוים פֿאַלט אַראָפּ אַ שישקע. פֿריש און צײַטיק לייגט זי זיך אויס אויף דר׳ערד…
עס דויערט לאַנג דאָס זינגענדיקע שווײַגן, ביז צילקע נעמט ווידער זינגען. פֿון דעם אָפֿענעם פֿענצטער גיסן זיך טענער:

רייזקע גייט שפּאַצירן —
אסתּר גייט מיט איר,
ביסטו אַ שיין מיידל —
אַזאַ יאָר אויף מיר…

די מומע ניכע גייט אַרום צווישן די ביימער און פֿאַרריכט די שטריק, אויף וועלכע די וועש טריקנט זיך.
זינגט צילקע, קוקט דאַן די מומע ניכע צו דער שטוב צו און שאָקלט צו מיטן קאָפּ.
צי זי איז בייז — די מומע ניכע, צי זי האָט אַ שווער פֿאַרזאָרגעניש, זי זיפֿצט.
אייגנאַרטיק איז זי דאָ אויסגעוואַקסן, די צילקע, אין וואַלד.
צווישן שווײַגנדיקע און איינזאַמע מענטשן. די מומע ניכע הייסט בלויז אַזוי. זי איז איר נישט קיין מומע. נאָר אַ ווײַטע קרובֿה, וועלכע צילקעס טאַטע האָט צוגענומען צו זיך אין שטוב, זי זאָל זיך פֿאַרנעמען מיט דער יתומה. צילקעס מאַמע איז געשטאָרבן, ווען צילקע איז נאָך געווען אַ קליין מיידעלע. די מומע איז געווען אַ דינסט, אַ בעל־הביתטע בײַ זיי.
ניכע איז געווען אַן אַלמנה, אָן קינדער, אָן אַ היים. איין טרייסט האָט זי געהאַט. צילקע איז געוואָרן איר גאַנץ לעבן און זי האָט פֿיל געליטן, ווען צילקען האָט מען אַוועקגעפֿירט קיין גראָדנע לערנען. דעמלט איז איר פֿאַרבליבן איין זאַך: דער טײַטש־חומש. שבת, ווען אין וואַלד איז שטיל געווען, פֿלעגט זי זיך אָנטאָן איר שאַל אויף די אַקסלען, עס האָט געמעגט זײַן ווי הייס. דעם טערקישן שאַל האָט זי געמוזט אָנטאָן און דעם טײַטש־חומש פֿלעגט זי אויפֿעפֿענען אין לייענען ביז פֿינצטער. זיצן אַזוי בײַם פֿענצטער און לייענען. און אַז זי פֿלעגט אָנטרעפֿן אויף אַזאַ מעשׂה פֿון רחל־לאה, פֿלעגט זי גיסן טרערן און דער וואַלד האָט צוגעזונגען…
איסר, דער וואַלד־משרת, איז געווען אַ שווײַגנדיקער ייִד, ער האָט זייער ליב געהאַט זײַן פֿאַרשטאָרבן ווײַב און עס האָט אויסגעדוכט, אַז ער גייט אַרום מיט אַ שטילן כּעס אויף גאָט: פֿאַר וואָס האָט ער זי צוגענומען. אַזאַ שטילער ייִד איז איסר. קאָן אַ ביסל תּורה און אָרנטלעך איז ער: מיליאָנען קאָנט איר אים אָנפֿאַרטרויען…
דוכט זיך, אַז ער האָט געטראַכט בײַ זיך, אַז גאָט איז נישט אַלע מאָל גערעכט.
איבער די וועלדער איז איסר אַרומגעפֿאָרן, אַ ברודנעם ביכל האָט ער געהאַלטן אין דער קעשענע און אין דעם דאָזיקן ביכל פֿלעגט ער פֿאַרנאָטירן גרויסע חשבונות פֿאַר די לוריעס, די וואַלד־סוחרים. אין גראָדנע האָבן זיי דאָרט געהאַט, די לוריעס, אַ גרויס קאַנטאָר מיט אַ סך משרתים, מיט בוכהאַלטאָרן… אָבער ער, איסר, פֿלעגט עס מאַכן גאַנץ פּשוט — אין זײַן קעשענע־ביכל איז געלעגן זײַן גאַנצע קאַנצעלאַריע…
און געשעפֿטן זענען געווען גרויסע, ריזיקע. מען האָט געפֿירט קיין אויסלאַנד. דײַטשן פֿלעגן אַראָפּפֿאָרן אין די דאָזיקע וועלדער און דער שווײַגנדיקער ייִד פֿלעגט זיי אַלץ דערקלערן מיט אַ צעבראָכענעם דײַטש.
נאָר עס האָט אַלעמען אויסגעדוכט, אַז איסר האָט זיך זײַן מחשבֿה און די אַלע געשעפֿטן, — די לוריעס מיט די דײַטשן — דאָס איז אַלץ אַ נעבנזאַך.

שבת פֿלעגט ער אַרײַנקוקן אין אַ ספֿר אָדער אַרומשפּאַצירן אין וואַלד. — ווען צילקע איז געווען אין דער היים פֿלעגט ער דעם וואַלד נישט אַזוי אָפֿט פֿאַרלאָזן, נאָר בעת צילקע איז איין מאָל אַוועקגעפֿאָרן קיין גראָדנע, איז יענע טעג פֿלעגט ער אַוועק קיין מסטיבאָווע אָדער קיין פּרודנע צום אַרענדאַר שמואל און דאָרטן האַלטן שבת. ניכע פֿלעגט בלײַבן אַליין אין וואַלד, אַליין מיטן טײַטש־חומש. זי פֿלעגט זיך פֿילן זייער איינזאַם, נאָר אָפֿט פֿלעגט טרעפֿן, זי פֿלעגט אויפֿהייבן די אויגן פֿון טײַטש־חומש און אַרײַנקוקן אין וואַלד, אין דער גרינקייט אַרײַן און איר נשמה, האָט אויסגעדוכט, זינגט אויך, ווײַל גאָט האָט שבת געהאַלטן אין וואַלד... יעדער בייג פֿון אַ צווײַגל, יעדער שאָרך פֿון אַ גרעזל איז הייליק געווען. אין שטראַלן איז געווען אײַנגעפֿלאָכטן דער וואַלד, אין הייליקע קלאַנגען פֿאַרוויגט.

עס איז געווען נאָך אַ מענטש, אַ נאָענטער, מיט וועלכן צילקע פֿלעגט זיך יעדן טאָג באַגעגענען, — שלמה פֿון גוראַלניע. ער האָט אין מסטיבאָווע געהאַט אַ גרויסע פֿאַמיליע מיט אַ קראַנק ווײַב, שטענדיק איז זי גרין געווען און שטענדיק געהאַלטן אין שטאַרבן, נאָר געשטאָרבן איז זי נישט און יעדעס יאָר געבוירן אַ קינד. שלמה האָט געהאַט אין דער היים אַ סך צרות. אין וואַלד האָט ער געאַרבעט און געשוויגן.

צילקע פֿלעגט דורך אים שטענדיק עפּעס באַזאָרגן אין שטאָט. נאָר פֿאַרברענגען, רעדן מיט וועמען האָט זי נישט געהאַט. בלויז מיט דער מומע ניכען פֿלעגט זי רעדן און פֿאַרטרויען אַ מאָל אירע געדאַנקען. די מומע ניכע פֿלעגט אויסהאַלטן אַלע אירע קאַפּריזן.

און גאָט האָט זי געבעטן, אַז ער זאָל אָפּהיטן די יתומה.

אין וואַלד, אַ ביסל ווײַטער, האָבן אויך געלעבט עטלעכע קריסטלעכע פֿאַמיליעס: אַ שאָסיי־שומר און אַ וואַלד־שומר. פֿלעגן אַוועקגיין חדשים און קיין אַנדערע מענטשן האָט מען דאָ נישט געזען און נישט געהערט.

דאָס טײַכל האָט בלויז גערוישט און דער וואַלד האָט פֿון באַגינען ביז בײַ נאַכט געזונגען און געשריגן:

„קוקו“ „קוקו“ „דזשיו“ „דזשיו“ „קראַ“.

צילקע האָט אַלע טענער פֿון וואַלד געוווּסט. אין דעם ציטער פֿון די ביימער פֿלעגט זי שוין דערקאָנען, ווען עס באַדאַרף אָנקומען אַ שטורעם... און ליב האָט זי געהאַט אין אַזאַ מאָמענט, בעת איבערן וואַלד האָט געדונערט... ליב האָט זי געהאַט זיך אַוועקצושטעלן אונטער די ביימער און אויסהערן אַלע קלעפּ פֿון הימל, — ציטערן, מורא האָבן און נישט אַוועקגיין... די מומע ניכע פֿלעגט פֿון חדר רופֿן צילקען און יענע פֿלעגט ענטפֿערן מיט אַ געלעכטער. און אויסדוכטן פֿלעגט דאַן, אַז זי לאַכט מיט דעם וואַלד אין איינעם: זאָל זיך דונערן — דער וואַלד וועט בלײַבן, די וועלט וועט בלײַבן.

איסר האָט ליב געהאַט זײַן טאָכטער, נאָר זי אַליין האָט עס ערשט שפּעטער פֿאַרשטאַנען. בעת זי איז נאָך יִנגער געווען האָט זי נישט געקאָנט פֿאַרשטיין — אַ טאַטע זאָל אַזוי שווײַגן צו זײַן קינד. אַן איין איינציק קינד האָט ער, אַ בת־יחידה, און טעג פֿלעגן אַוועקגיין, — ער האָט אַ וואָרט צו איר נישט אַרויסגערעדט, נאָר שפּעטער האָט זי דערזען, אַז דער טאַטע שווײַגט צו אַלעמען, אַפֿילו מיט דעם אַלטן לוריע, מיט זײַן בעל־הבית, רעדט ער אויך ווייניק: בלויז וועגן די געשעפֿטן...

און זי האָט זיך אויף דעם באַרויִקט. שווײַגט ער, דער טאַטע — זאָל ער שווײַגן. דער וואַלד שווײַגט דאָך אויך, די ביימער, די נאַכט, די ווינטערטעג. זי האָט געהאַט אַ סך שווײַגעניש אַרום זיך.

עפּעס ווי אַ ווײַטער אומפֿאַרשטענדלעכער עכאָ פֿלעגט פֿאַר איר אָפּהילכן די איבעריקע גרויסע וועלט: גראָדנע מיט די לוריעס, אַנדערע שטעט און אַנדערע מענטשן.

און בלויז אין געציילטע רגעס האָט זי געטראַכט פֿון דעם, פֿון יענעם לעבן, וואָס גייט דאָרטן... דאָרטן נאָך די וועלדער. זי פֿלעגט עס לאָזן פֿאַר דעם טײַכל, עס זאָל לויפֿן און גריסן די גאַנצע וועלט. זי פֿלעגט אַרומשפּרינגען אין וואַלד און מיט אירע ליכטיקע אויגן האָט זי געשעפּט אין זיך זײַן אייביקע גרינקייט, זײַן אייביקע יוגנט.

די לוריעס האָבן אין גראָדנע געשפּילט די גרעסטע ראָל. וועגן זייער רײַכקייט האָט מען דערציילט נסים. די קינדער זייערע האָבן זיך געלערנט אין אויסלאַנד און בלויז אויף זומער פֿלעגן זיי אַראָפּקומען אויף אַ קורצער צײַט קיין ליטע. אַ מאָל פֿלעגט טרעפֿן, אַז די גאַנצע פֿאַמיליע פֿלעגט קומען פֿון גראָדנע אין וואַלד מיט דינסטן, מיט קרובֿים און דאַן האָט עס געטומלט אין דעם שטענדיק רויִקן וואַלד. די צוגעמאַכטע צוויי הײַזער פֿלעגט מען עפֿענען און דאָרט פֿלעגן עס לעבן די רײַכע בעלי־הבתּים. צוויי מאָל אַ טאָג פֿלעגט די ליניקע לויפֿן אין שטאָט אַרײַן און ברענגען פֿון דאָרט די בעסטע שפּײַזן, ווײַנען, זיסקייטן.

יחסנים זענען זיי געווען, נאָר גוטמוטיקע מענטשן, נישט קיין שטאָלצע גבֿירים, זיי האָבן געטיילט נדבֿות און אויסגעהאַלטן צדקה־הײַזער.

און אַז זיי פֿלעגן אַראָפּקומען אין וואַלד אַרײַן, פֿלעגט די מומע ניכע זיי נאָכגיין מיט טרײַשאַפֿט און איבערגעגעבנקייט.

אַזעלכע יחסנים, אַזאַ רײַכקייט.

אין מסטיבאָווע פֿלעגט זי אײַנקויפֿן שפּײַז און אַלעמען דאָרט דערציילן:

— די לוריעס, די לוריעס זענען דאָ אין וואַלד.

און פֿון מסטיבאָווע פֿלעגן זיך שוין אַרײַנגנבֿענען יונגע־לײַטלעך, און אַפֿילו בעלי־הבתּים פֿלעגן קומען אין וואַלד אַרײַן: „אַ קוק טאָן אויף די לוריעס“.

די גאַנצע געגנט האָט געקלונגען מיט די גראָדנער גבֿירים. כּבֿוד האָט מען זיי אָפּגעגעבן, אַזוי ווי עס קומט זיי.

אין וואַלד פֿלעגן זיי קומען רוען און פֿאַרברענגען.

מיט דער קליינער צילקע פֿלעגן זיך אַלע שפּילן. זי האָט טאַקע דעמלט אויסגעזען ווי אַ וואַלדפֿייע. די האָר אירע האָבן זיך געקרויזט. אירע איצטיקע גרוילעכע אויגן זענען דעמלט בלאָ געווען. אַזאַ בלויקייט פֿאַרבלײַבט נישט בײַ דערוואַקסענע, — בלויז קינדער און מלאָכים האָבן אַזאַ פֿאַרב אין די אויגן...

צילקע האָט געוווּסט אַלע ווינקעלעך פֿון וואַלד און זי פֿלעגט עס אַרומפֿירן לוריעס קינדער: צום טײַכל, צו דער גוראַלניע, צום שאָסיי...

זי פֿלעגט גיין די ערשטע, די קינדער נאָך איר. די שטאָטישע קינדער האָבן זיך מורא געהאַט פֿאַרן וואַלד, מורא געהאַט צו בלײַבן אַליין און צילקע איז דאָ געווען בײַ זיך אין דער היים.

אַ באָרוועסע, מיט לאַכנדיקע אויגן פֿלעגט זי אַרומשפּרינגען אין די זומערטעג און זיך שפּילן מיט לוריעס קינדער. די טעג זענען פֿאַר איר געווען אַ יום־טובֿ. אַפֿילו דער טאַטע פֿלעגט אויפֿלעבן בעת לוריעס פֿאַמיליע האָט אין וואַלד געלעבט. ער האָט גענומען מער רעדן און מער זיצן אין דער היים.

די מומע ניכע פֿלעגט אָפּט זײַן אומצופֿרידן: ערשטנס פֿלעגט מען בײַ איר צונעמען די יתומה, צווייטנס — פֿלעגן די לוריעס אויף איר קוקן, ווי אויף אַן אמתער דינסט. און זי האָט פֿון דעם געליטן.

נאָר לוריעס קינדער זענען עלטער געוואָרן, זיי זענען געפֿאָרן ערגעץ אין אויסלאַנד און אין וואַלד פֿלעגט בלויז זעלטן אַרויסקומען דער אַלטער לוריע: אַ רונדער מיט אַ קורץ בערדל, מיט אַ גאָלדענער קייט און זייגער. ער פֿלעגט צונעמען איסרן אויף עטלעכע טעג: ערגעץ אַרומפֿאָרן מיט אים אין די שכנישע וועלדער, מעסטן און רעכענען און פֿאַרשרײַבן אַלץ אין ביכעלע.

ערגעץ נאָענט־ווײַט האָט מען אויסגעהאַקט אַ גרויסן וואַלד. אין אַ שטילן טאָג, ווען דער ווינט פֿלעגט נישט שטערן, האָט מען גאַנץ גענוי געהערט, ווי די העק האָבן געאַרבעט, ווי די ביימער האָבן געקרעכצט בײַ זייער גסיסה...

דערנאָך, צו הערבסטצײַט נאָך, אין די טרוקענע טעג, פֿלעגן אַ סך פּויערישע פֿורלעך לויפֿן ערגעץ אין דער פֿאַרטיפֿעניש פֿון וואַלד, און צוריק פֿלעגן זיי פֿאָרן לאַנגזאַם מיט לאַנגע, לאַנגע מתים, מיט ביימער...

און ניכע איז געזעסן בײַם טײַכל און געוואַשן. שטענדיק פֿלעגט זי וואַשן גרעט — די פֿרומע ניכע. צילקע פֿלעגט אין אַזעלכע טעג לויפֿן קיין מסטיבאָווע.

און געדענקט האָט צילקע פֿון די יונגע יאָרן, פֿון די קינדהייטסטעג אַ קליין ייִנגעלע, וואָס פֿלעגט קומען צו זיי אין וואַלד מיט דער גאַנצער פֿאַמיליע לוריע, ער איז געווען דער געליבטסטער, דער געקעכלטער...

סאַשע — האָט ער געהייסן, נאָר טאַטע־מאַמע און אַלע קרובֿים פֿלעגן אים פֿאַרקלענערן דעם נאָמען זײַנעם: סאַשקע, סאַש, סאַשענקע, אַזוי פֿלעגן זיי אים רופֿן. און געהאַט האָבן די קינדער אַ סך שפּילצײַגן: וואַגאָנטשיקעס, לאָקאָמאָטיוון, פּילקעס און אָנגעשטאָפּטע פֿערדלעך, בערעלעך — אַ גאַנצן חיה־גאָרטן.

אַליין האָט ער אויך אויסגעזען ווי אַ בערעלע: אַ דיקינקער, אַ פֿולינקער, פֿלעגט ער זיך שאָקלען אויף זײַנע צוויי פֿיסלעך; אַ קאַפּריזנער, נאָר נישט קיין שלעכטער. מיט צילקען האָט ער געלעבט זייער גוט, נאָר איין מאָל בעת זי האָט נישט געוואָלט זײַן קיין פֿערדל, האָט ער זי אָנגעכאַפּט פֿאַר די האָר און גענומען רײַסן... דאָס איז געווען אַ ווילדער אײַנפֿאַל, ער האָט זיך אַליין דערשראָקן פֿאַר דעם, וואָס ער האָט אָפּגעטאָן און עס איז שוין געווען צו

שפּעט, — צילקע האָט גענומען שרײַען אויפֿן גאַנצן וואַלד אַזוי, אַז אַלע זענען זיך צונויפֿגעלאָפֿן פֿון אַלע זײַטן און סאַשען האָט מען גוט באַשטראָפֿט דערפֿאַר.

דערנאָך האָבן זיי ווידער גוט געלעבט ביזן שפּעטן זומער, ביז די פֿייגעלעך זענען אַוועק אין אַנדערע לענדער און דער וואַלד איז עפּעס שטילער געוואָרן, ערנסטער.

דערנאָך איז אַוועק אַ יאָר — און אַ זומער איז אַוועק. די לוריעס זענען אין דעם יאָר נישט געקומען אין וואַלד. זיי זענען געווען אין אויסלאַנד. דערפֿאַר אויפֿן צווייטן זומער איז געווען זייער פֿריילעך אין וואַלד, סאַשע איז שוין געווען אַ שילער, ער האָט געטראָגן אַ היטל מיט ווײַסע זײַטלעך און מיט אַ קאָקאַרדע.

אויף דער קאָקאַרדע זענען געווען „געען“ און סאַשע האָט פֿאַר צילקען דערקלערט וואָס די צוויי „געען“ באַטײַטן: „גראָדניענסקאַיאַ גימנאַזיאַ“.

זי האָט אַזעלכע זאַכן נישט פֿאַרשטאַנען. ווי אַן עכאָ פֿון אַ טיפֿן תּהום קלינגט אָפּ פֿאַר איר יעדעס וואָרט וועגן יענעם ווײַטן לעבן אין די שטעט.

ער איז שוין געווען אַ שילער — סאַשע, אַ גימנאַזיסט, לאַנגע הייזלעך האָט ער געטראָגן מיט אַ קליין מאַרינאַרקעלע, מיט גלאַנציקע קנעפּ... ער איז דאַן געווען אַזאַ שיין רונד ייִנגעלע, ער האָט אויסגעזען, ווי אַ „גענעראַלסקי סינאָק“.

אַזוי פֿלעגט אים דער טאַטע זײַנער, דער בעל־הבית לוריע, רופֿן. דער אַלטער לוריע פֿלעגט פֿון יאָר צו יאָר דיקער ווערן און ער פֿלעגט אָנטאָן אַלץ אַ גרעסערע און אַ ברייטערע גאָלדענע קייט.

שפּעטער זענען אַוועק עטלעכע יאָר און צילקע פֿלעגט פֿון סאַשען בלויז הערן פֿון דער ווײַטנס. בײַ זיי אין שטוב איז געווען אַ לערער, זי האָט זיך געלערנט לעזן און שרײַבן און פּושקינס מעשׂה מיטן גאָלדענעם פֿישעלע, האָט זי שוין געקאָנט אין גאַנצן אויסנווייניק.

דער לערער איז געווען אַ בחור פֿון אַ יאָר פֿינף און צוואַנציק, ער האָט נאָך אַליין געלערנט: גאַנצע טעג פֿלעגט ער אָפּזיצן איבער ביכער און לערנען און איין מאָל אין יאָר פֿלעגט ער לויפֿן אין שטאָט אָפּגעבן „עקזאַמענס“. גערעדט האָט ער שטענדיק, אַז ער פֿאָרט קיין פּעטערבורג און דאָרט וועט ער ווערן אַ סטודענט...

נאָר דער דאָזיקער לערער איז פֿון זיי אין גיכן אַוועק נישט קיין פּעטערבורג. ער האָט זיך פֿאַרליבט אין אַ מסטיבאָווער „מויד“, וואָס האָט געהאַט אַ ביסל נדן און דערצו האָט אים נאָך דער שווער געגעבן „קעסט“. אַזוי איז צילקע געבליבן אָן אַ לערער און געווען איז דאָס אין מיטן זומער, אַליין אין גרויסן וואַלד מיט דער מומע ניכע, אַליין מיטן רויש פֿון די ביימער, מיט דעם סודות־לשון פֿון טײַכל.

דער טאַטע איז אַלץ שווײַגנדיקער געוואָרן.

אַ מאָל פֿלעגט צילקען באַפֿאַלן אַ פּחד, אַ גוואַלדיקע איינזאַמקייט, און זי פֿלעגט אַנטלויפֿן קיין מסטיבאָווע צו באַקאַנטע.

אין גאַנצן דריט האַלבן וויאָרסט פֿון וואַלד. זי פֿלעגט גיין צו פֿוס, זי האָט דאָרטן געהאַט ווײַטע קרובֿים. נאָר געווען איז זי אַ שרעקנדיקע און אַ שעמעוודיקע. דער איבערגאַנג פֿון וואַלד אין אַזאַ טומלדיק שטעטעלע מסטיבאָווע, וועלכעס האָט געהאַט הונדערט און פֿופֿציק אײַנוווינער פֿלעגט צילקען איבערראַשן, צעטומלען.

יעדער מענטש האָט אַן אַנדער פּנים. יעדער מענטש רעדט אַנדערש און קוקט אַנדערש און זי איז אײַנגעוווינט בלויז צום טאַטן, צו ניכען, צום לערער און צו נאָך עטלעכע מענטשן...

און צו די גאָלד־מעשענע סאָסנעס איז זי צוגעבונדן.

ווען זי פֿלעגט דערזען אַ נײַעם מענטש, פֿלעגט זי מאָדנע אַ ציטער טאָן, ווי אַ וועווריק; ווען זי פֿלעגט הערן אַ נײַ קול פֿלעגט זי אָנשטעלן אויגן און אויערן; אַ נײַ בגד, אַ נײַער הויז־חפֿץ, וואָס זי האָט בײַ זיך אין וואַלד נישט געזען — אַלץ פֿלעגט צילקען איבערראַשן.

אָפּט מאָל, אין מער גוטמוטיקע רגעס פֿלעגט זי יעדע זאַך אויפֿן קול באַוווּנדערן. פֿלעגט מען פֿון איר לאַכן:

— קאָזקע!

— וואַלד־באַשעפֿעניש!

אַזוי פֿלעגט מען זי רופֿן. זי פֿלעגט זיך פֿאַרשעמען און לויפֿן צוריק אין וואַלד, צו דער מומע ניכע.

און געווען איז זי שוין דאַן אַ מיידל פֿון פֿערצן יאָר, אַ הויכע, מיט לײַכטע טריט...

איין מאָל, בעת זי איז אין אַזאַ פֿאַרנאַכט געקומען צוריק פֿון מסטיבאָווע, איז דער טאַטע איר אַנטקעגן אַרויס. זײַנע אויגן האָבן עפּעס ליכטיק אַ שטראַל געטאָן און באַלד האָט ער זיך פֿונאַנדערגעוויינט.

וואָס איז געשען? צילקע האָט זיך דערשראָקן. דער טאַטע... אַ גרויסער ייִד מיט אַ טונקעלער באָרד... דער טאַטע, אַזאַ שווײַגנדיקער שטענדיק, האָט פּלוצלינג גענומען וויינען, ווי ניכע די מומע.

וואָס איז געשען?

איין וואָרט האָט צילקע פֿון אים געהערט: — פּונקט ווי די מאַמע דײַנע האָסטו איצטער אויסגעזען. און ער האָט זי אַזוי לאַנג, אַזוי וואַרעם געגלעט איבערן קאָפּ.

אין דער דאָזיקער נאַכט איז צילקע נישט געשלאָפֿן, זי האָט געטראַכט פֿון דער געשטאָרבענער מאַמען און פֿון אַלע געשטאָרבענע מענטשן.

פֿאַר וואָס שטאַרבט מען? און וואָס איז מיט די טויטע?

אין מסטיבאָווע איז פֿאַראַן אַ בית־עולם מיט אַ סך מצבֿות — זי האָט עס געזען פֿון ווײַטן... וואָס טוען זיי די טויטע? פֿאַר וואָס האָט מען זיי אַרויפֿגעלייגט אַזעלכע שווערע שטיינער אויף די קבֿרים?

און אויף יענעם בית־עולם אין מסטיבאָווע ליגט אויך באַגראָבן איר מאַמע, וועלכע זי האָט קיין מאָל נישט געזען. געשטאָרבן... און נישטאָ מער אויף דער וועלט.

נישטאָ מער אין וואַלד! צילקע האָט אַ שטאַרקן רחמנות געהאַט אויף דער מאַמען און אויף אַלע געשטאָרבענע.

די מומע ניכע דערציילט, אַז אַלע געשטאָרבענע וועלן אַ מאָל לעבעדיק ווערן. זי האָט באַשלאָסן בײַ דער מומען אַ סך זאַכן צו פֿרעגן.

זי באַדאַרף נאָך צו דער מומען איין שמייכל טאָן און יענע דערציילט אַלץ. נאָר אין דער פֿרי איז די מומע ניכע אַוועקגעפֿאָרן קיין גראָדנע.

געפֿאָרן איז זי פֿאַרריכטן איר שייטל, יעדע פּאָר יאָר פֿלעגט זי פֿאָרן אין שטאָט אַרײַן פֿאַרריכטן דאָס שייטל. דאָס איז געווען פֿאַר דער מומען עפּעס אַ גוואַלדיק געשעעניש, פֿון וועלכן זי פֿלעגט אַ לאַנגע צײַט דערנאָך רעדן.

און צילקע האָט דערווײַל אין וואַלד פֿאַרגעסן אַלע פֿראַגן, וואָס זי האָט געהאַט צו דער מומע ניכע.

נישט אַלע מאָל איז זי, אָבער, אַזוי אומעטיק געווען. עס פֿלעגן אַוועקגיין וואָכן, חדשים און גאַנצע זומערן, זי פֿלעגט לעבן מיטן וואַלד און נאָר אין וואַלד.

דאָרטן זענען דאָך געווען דעם שאָסיי־וועכטערס קינדער.

יענער האָט געהאָדעוועט גענדז און די גענדז פֿלעגן זיך אַ גאַנצן טאָג פּאַשען אויף אַ שטיקל פֿרײַען וואַלד בײַם טײַכל.

די קינדער פֿלעגן שטיפֿן און קוויטשען. צילקע מיט זיי, כאָטש זי איז שוין געווען אַזאַ גרויסע, זי פֿלעגט לייענען ביכלעך און דערציילן דאָס פֿאַר די קינדער.

די מומע ניכע האָט פֿון דעם געליטן: „דאָס קינד" וואַקסט צווישן פֿרעמדע, אין איינזאַמקייט.

פֿלעגט איסר שטענדיק ענטפֿערן:

— מען דאַרף זי אַרויסשיקן קיין גראָדנע. זאָל זי דאָרטן לערנען, די לוריעס וועלן אויף איר אַכטונג געבן.

פֿון די דאָזיקע ווערטער פֿלעגט ניכע נאָך מער לײַדן. זי האָט זיך נישט געוואָלט שיידן מיט צילקען.

סוף־כּל־סוף איז דאָך באַשלאָסן געוואָרן צילקען אַוועקצושיקן אין שטאָט אַרײַן. איסר האָט געוואַרט ביז צום סוף זומער.

צילקע האָט עס שוין געוווסט, זי האָט זיך געגרייט אין וועג אַרײַן און האָט זיך אַ ביסל געשראָקן...

— וועסט פֿאָרן אין שטאָט אַרײַן... — פֿלעגט דער טאַטע אָפּט איבעררײַסן זײַן שווײַגן.

— וועסט ווערן אַ פֿרײַלין. אַ געבילדעטע פֿרײַלין, — פֿלעגט צוגעבן מיט טרייסט און מיט קלעמעניש די מומע ניכע.

צילקע פֿלעגט פֿון די אַלע ווערטער זיך אײַנציִען, דער קאָפּ אירער פֿלעגט זיך אַראָפּלאָזן און זי פֿלעגט דאַן אויסזען ווי אַ בלימל, וואָס איז צו שטאַרק דורכגעברענט געוואָרן פֿון דער זון און עס פֿאַרבייגט שוין דאָס קעפּל.

דערנאָך האָט מען צילקען אַוועקגעפֿירט קיין גראָדנע. די לוריעס האָבן זי צוגענומען צו זיך.

— זי וועט דאָ ווערן אַ מענטש! — אַזוי האָבן זיי געטרייסט דעם שווײַגנדיקן איסר, בעת ער האָט זיך שטיל געקלאָגט, אַז אין וואַלד וועט אָן איר זײַן אומעטיק.

און צילקע האָט גענומען בענקען. יעדע רגע פֿלעגט איר פֿאַר די אויגן קומען די מומע ניכע מיט פֿאַרוויינטע אויגן.

— מײַן טײַבעלע, אויף וועמען לאָזסטו מיך דאָ, אויף דער פֿינצטערניש? — דאָס זענען געווען די ווערטער, מיט וועלכע די מומע ניכע האָט זיך מיט צילקען געזעגנט פֿאַר איר אַוועקפֿאָרן.

צילקע האָט געזען, ווי די מומע איז נאָכגעגאַנגען נאָך דער פֿור און כּסדר געווישט די אויגן, דעם לעצטן קוק האָט זי דאַן געטאָן אויף דער מומען, בעת יענע האָט זיך אָנגעשפּאַרט לעם אַ בוים און געכליפּעט און אַרום זענען געשטאַנען אַ סך, אַ סךביימער, אַלע שווײַגנדיקע; אומעטיק און יום־טובֿדיק האָבן אויסגעזען די ביימער. אויף עטלעכע פֿון זיי האָבן זיך זילבערנע פּאַסן זון אַרומגעוויקלט, אַזעלכע ליכטיקע און דאָך טרויעריקע שטראַלן.

זיי האָבן געפֿלעקט די גרינע צווײַגן, די עלנטע שאָטנס פֿון וואַלד.

מיט איר איז געזעסן דער טאַטע און האָט, ווי אַלע מאָל, געשוויגן.

צילקע האָט דאַן נאָך אַ מאָל אויסגעדרייט דעם קאָפּ; האָט זי שוין דער מומען נישט געזען, נאָר אַ שטיק דאַך פֿון זייער הויז האָט אַרויסגעקוקט דורך די ביימער און דאָס איז אויך באַלד פֿאַרשוווּנדן געוואָרן.

עס האָבן גענומען שוועבן נײַע אומבאַקאַנטע לאַנדשאַפֿטן. דער שאָסיי מיט ווײַסע שטיינער, מיט ציפֿער... און דאָ און דאָרט האָבן זיך געזען איינזאַמע ביימער אויף די שטיקער פֿעלדער און צילקען האָט יעדער איינזאַמער בוים דערמאָנט איר טאַטן דעם שווײַגנדיקן.

די פֿור איז געפֿאָרן לאַנגזאַם, נאָר באַרג־אַראָפּ פֿון שאָסיי, פֿלעגט זיך דאָס פֿערדל פֿונאַנדעריאָגן און אין אַזעלכע רגעס האָט זיך צילקען געוואָלט אָנכאַפּן דעם טאַטן פֿאַרן אָרעם און אים בעטן, ער זאָל פֿאָרן צוריק אין וואַלד, צו דער מומען...

זי האָט שטאַרק רחמנות געהאַט אויף דער מומען. ווי וועט זי טאַקע אויסקומען אָן צילקען? איינע אַליין איז זי דאָרט פֿאַרבליבן.

זיי זענען אַ סך דערפֿלעך פֿאַרבײַגעפֿאָרן. אַ סך הײַזלעך האָט צילקע געזען אין וועג, נאָר אָט זעט זי, אַז פֿון ווײַטן קוקן אַרויס שפּיצן פֿון גרויסע קוימענס, שפּיצן פֿון קלויסטערס און וואָס נענטער זי פֿאָרט צו, אַלץ מער דעכער זעט זי.

— דאָס איז די שטאָט? — פֿרעגט זי בײַם טאַטן.

— יאָ! — ענטפֿערט דער וואַלד־משרת איסר, פּונקט ווי ער וואָלט זיך איצטער דערמאָנט מיט וועמען און צו וואָס ער פֿאָרט דאָ. ער הייבט שווײַגנדיק אויף די האַנט און גלעט צילקען. פּלוצלינג דערשפּירט ער, אַז די פֿינגער, אַז זײַנע פֿינגער באַנעצן זיך...

צילקע האָט געוויינט, פֿאַר וואָס? ער האָט יאָ פֿאַרשטאַנען און נישט פֿאַרשטאַנען, נאָר אונטער זײַן מאַנטל האָט עפּעס אַזוי שטאַרק גענומען דריקן. עס האָט זיך אים אויך געוואָלט וויינען.

נאָר צילקע איז באַלד שטיל געוואָרן, די טרערן זענען גלײַך פֿאַרשוווּנדן געוואָרן. זי האָט זיך דערפֿילט, ווי אַ געפֿאַנגענער וועווריק, און דאָס חיהלע, בעת מען כאַפּט עס אין שטײַגל אַרײַן, וויינט עס נישט, נאָר ס׳איז בייז און אומעטיק. צילקע איז אויך אַזוי געפֿאַנגען.

שפּעטער, אין שטאָט, האָט צילקע גענומען מורא האָבן, ציטערן פֿאַר יעדער זאַך. פּונקט, ווי מען וואָלט געבראַכט אַ סערנע פֿון וואַלד און זי שפּרינגט אויף בײַ יעדן צו הויכן קלאַפּ, אָדער פֿײַף.

זי האָט מורא געהאַט צו שפּרינגען אויף דער גלאַטער פּראָטירטער פּאָדלאָגע בײַ די לוריעס. זי האָט מורא צו עסן פֿון די כּלים. אַלץ האָט דאָ אַזוי געלויכטן און געשײַנט. אויף יעדן טריט — ליכט און גלאַנץ, בילדער און טעפּעכער.

מען איז צו איר געווען זייער גוט. די לוריעס זענען גוטהאַרציק און דערצו איז נאָך צילקע אַ יתומה.

און פֿאַר פֿרעמדע פֿלעגט מען איר טאַקע אַזוי אָנרופֿן:

— אַ יתומה פֿון וואַלד...

— אַ שיין מיידל, — פֿלעגט עמעצער זאָגן.

— נאָך גאָר אַ קאָזקעלע, — פֿלעגט דער אַלטער לוריע צוגעבן.

ער האָט ליב געהאַט צו שפּאַסן.

און די יתומה פֿון וואַלד, דאָס קאָזקעלע, האָט לאַנג פֿאַר אַלץ מורא געהאַט, זי האָט שטענדיק זיך באַהאַלטן, האָט געוואָלט זײַן אין שאָטן און די לוריעס האָבן געוואָלט פֿאַרקערט: מענטשן זאָלן זען וואָס פֿאַר אַ גוטע זיי זענען, זיי פֿלעגן איר מיטנעמען אין געסט, פֿלעגן זי פֿירן אומעטום.

איין מאָל האָט זי דערהערט אַ גוואַלדיקן פֿײַף. זי האָט זיך אַזוי דערשראָקן דעמלט, זי האָט געוואָלט נעמען לויפֿן.

— קאָזקעלע, דאָס פֿײַפֿט דאָך די באַן, דער לאָקאָמאָטיוו. פֿון באַן האָט שוין צילקע אַ סך מאָל געהערט, נאָר זי האָט עס נאָך קיין מאָל נישט געזען. דאַן ווען זי האָט דערהערט דעם פֿײַף, איז זי געווען מיט די לוריעס בײַ זייערע קרובֿים, אויך אַזעלכע רײַכע און חשובֿע. געלעבט האָבן די קרובֿים נישט ווײַט פֿון וואָקזאַל און די צוגן האָבן כּסדר גערוישט און געפֿײַפֿט. מען האָט צילקען צוגעפֿירט צום פֿענצטער און געוויזן אַ סך רויטע און טונקעלע וואַגאָנעס.

— און יענע, די שוואַרצע, וואָס שטייען און בלאָזן פֿון זיך מיט פּאַרע, דאָס זענען די לאָקאָמאָטיוון, — האָט מען איר דערקלערט.

זי האָט געגלאָצט אויף אַלץ מיט מורא אין די אויגן און געוואָלט האָט זי זיך באַהאַלטן, נאָר זי האָט דאָך געזען, ווי די איבעריקע קינדער מיט סאַשען זענען רויִק, פֿלעגט זי זיך אויך באַרויִקן.

נאָר אומעטיק איז זי געווען. שוין צוויי מאָל איז געקומען פֿון וואַלד דער טאַטע, געבראַכט אירע קליידלעך, וואָס ניכע האָט פֿאַרריכט און אויסגעוואַשן — און יעדעס מאָל האָט דער טאַטע איבערגעלאָזט די זעלבע פֿראַגע, דעם זעלבן אָנזאָג:

— ווען דו וואָלטסט וויסן, ווי די מומע ניכע בענקט נאָך דיר... — צילקען פֿלעגט דאַן נעמען שוועבן דער וואַלד פֿאַר די אויגן מיטן טײַכל, מיט דעם שאָסיי־וועכטערס קינדער. זי האָט שוין עטלעכע מאָל געטראַכט צו אַנטלויפֿן פֿון דאַנען, אַרויסלויפֿן בגנבֿה און לויפֿן, לויפֿן ביז זי וועט קומען צוריק אַהין. נאָר זי האָט מורא געהאַט אַליין אַ טריט צו שטעלן. דאָרטן אין וואַלד איז זי אַזאַ דרייסטע געווען, — אין מיטן נאַכט פֿלעגט זי קיין מסטיבאָווע גיין — און דאָ פֿאַלט אָן אויף איר אַזאַ פּחד.

שווײַגנדיק איז זי געוואָרן דאָ בײַ די לוריעס. יענע זאָגן אויף איר, אַז זי איז געראָטן אין גאַנצן אין שווײַגנדיקן טאַטן. אַפֿילו מיט סאַשען, מיט וועלכן זי פֿלעגט זיך פֿריִער אין וואַלד אַזוי פֿריילעך שפּילן, מיט סאַשען האָט זי אויך געשוויגן.

יענער איז איצט געווען שוין אַ גאַנצער מענטש, האָט געהאַט זײַנע אייגענע וויכטיקע ענינים. ער האָט אָנגעקליבן אַ גרויסע קאָלעקציע מאַרקעס און גאַנצע טעג זיי געקלעפּט און איבערגעקלעפּט אין מאַרקע־אַלבאָם. אויסער דעם פֿלעגן צו אים קומען זײַנע חבֿרים, אויך אַזעלכע גימנאַזיסטן, מיט וועלכע ער פֿלעגט שטיפֿן און נאָכמאַכן די לערער. צילקען האָט ער נישט פֿאַרגעסן, נאָר ער האָט זי איצט נישט געקאָנט צובינדן צו זיך. אַ מאָל, אַז דער שטיפֿער פֿלעגט זײַן גוט געשטימט, פֿלעגט ער זיך נעמען רייצן מיט איר. ער האָט אונטערגעכאַפּט דאָס וואָרט „קאָזקע“ פֿון טאַטן און פֿלעגט עס פֿון מויל נישט אַרויסלאָזן:

— נו, קאָזקע, גיב אַ לאַך!

— גיב אַ שפּרונג, קאָזקע!

און אָט־אָט, בײַ דער יתומה פֿון וואַלד נעמט עפּעס שמייכלען צווישן די ליפּן, באַלד וועט זי עפֿענען איר מײַלעכל און ענטפֿערן פֿריילעך, נאָר פֿון די אייגלעך קוקט אַראָפּ אַ לײַכטע בייזקייט און פֿאַרשליסט די ליפּן און פֿאַרטרײַבט דעם האַלבן שמייכל.

בײַ אַלעמען איז געבליבן, אַז זי וועט זיך אויסלײַטערן, זי איז דאָך אַ „דזשיקע“, זי קומט פֿון וואַלד. עס וועט געדויערן און זי וועט ווערן אַ מענטש מיט אַלע מענטשן גלײַך. מען האָט זי אָנגעטאָן אין אַנדערע קליידלעך.

דער לערער, וואָס האָט געלערנט מיט לוריעס קינדער, האָט אויך מיט איר געלערנט.

דאָך, וואָס מער מען האָט זי געליבט בײַ די לוריעס, אַלץ מער שווײַגנדיק איז זי געוואָרן און מער שרעקעדיק. אין די פֿאַרנאַכטן פֿלעגט זי זיך פֿאַרקלײַבן אין אַ ווינקל, פֿון אַלעמען זיך אויסבאַהאַלטן און וויפֿל דו זאָלסט זי נישט רופֿן — זי פֿלעגט נישט ענטפֿערן.

און בײַ די לוריעס איז אומעטיק נישט געווען. עס פֿלעגן קומען אַ סך געסט, כּמעט יעדן טאָג, יונגע און דערוואַקסענע. דער קלאַוויר פֿלעגט שפּילן און געזאַנג פֿלעגט הילכן.

אין אַזעלכע שעהען איז זיך צילקע געזעסן אין איר ווינקל מיט אײַנגעפּרעסטע ליפּעלעך און געטראַכט אירס אַ לאַנגן אומרויִקן געדאַנק.

זי האָט געטראַכט, אַז דאָרטן אין וואַלד קײַקלען זיך די פֿאַליעס פֿון טײַכל איבער די שטיינער און דער וואַלד שפּרייט אויס זײַנע אָרעמס איבערן וואַסערל און בענטשט אים; אַז ניכע בענקט, דער טאַטע בענקט, דער גאַנצער וואַלד מיט יעדן וועוריק בענקען נאָך איר, נאָך צילקען.

און זי האָט עפּעס אויסגעטראַכט.

איין מאָל האָבן זיך די לוריעס געכאַפּט, אַז צילקע איז נישטאָ: וווּ איז זי? האָט איבער די צימערן געקלונגען איר נאָמען: „צילקע!“ אויף די טרעפּ, אויפֿן הויף, אויף דער גאַס — זי איז אין ערגעץ נישט געווען. האָט מען זי געזוכט אויפֿן בוידעם, אין קעלער און אַפֿילו אין ברונעם — אין ערגעץ נישט געווען.

מען האָט פּאָליציע געמאָלדן.

צום משרת איסר אין וואַלד אַרײַן האָט מען אַוועקגעשיקט אַ שליח: צילקע איז נעלם געוואָרן! גאָט זאָל אויסהיטן — אפֿשר האָט אַן אומגליק געטראָפֿן.

דער שווײַגנדיקער איסר איז געקומען קיין גראָדנע צו די לוריעס און די גאַנצע שטאָט האָט זיך געלאָזט זוכן, פֿאָרשן.

וווּ איז צילקע?

און צילקע איז געווען אין אַ דאָרף בײַ די פּויערים.

פֿאַר נאַכט, זיצנדיק בײַ די לוריעס, ווען אין די איבעריקע חדרים האָט מען געזונגען און געשפּילט, איז צילקע זייער אומעטיק געווען. וואָס העכער מען האָט דאָרט געזונגען, אַלץ גרעסער איז געווען איר בענקשאַפֿט.

און אַליין נישט וויסנדיק, וואָס זי טוט, האָט זי פֿאַרלאָזן דאָס הויז און איז אַראָפּ אויף דער גאַס. פֿון איין גאַס אויף דער צווייטער — ביז זי איז געקומען צום פֿעלד. זי איז געגאַנגען אַלץ ווײַטער. אַרום האָבן זיך פֿעלדער געצויגן, גרילן האָבן געזעגט די לופֿט, אַ שטיק הימל איז נאָך רויט געווען, נאָר וואָס אַ רגע איז אַלץ טונקעלער געוואָרן.

און צילקע איז געגאַנגען פֿאָרויס.

אָט לויפֿט אָן אַ ווינטל, דערלאַנגט אַ גלעט דעם איינזאַמען מיידל און גייט זיך ווײַטער זײַן וועג.

דעם ווינטל איז בעסער פֿאַר צילקען, עס באַדאַרף קיין היים נישט, עס שרעקט זיך נישט פֿאַר קיינעם.

און זי...

זי איז געגאַנגען אין איר געליבטן וואַלד, צו דער מומע ניכען, צום טאַטן צום שווײַגנדיקן. זי איז גיך מיד געוואָרן, און ווען נישט די שרעק, וואָס איז איר איצט באַפֿאַלן, וואָלט זי פֿון מידקייט אומגעפֿאַלן. זי איז געגאַנגען אַלץ ווײַטער. פֿון די עקן וועלט האָבן זיך נאָך געזען טונקעלע וועלדער. וווּ איז אָבער איר וואַלד? עס איז שוין נאַכט, אַרום און אַרום ליגט שוין די פֿינצטערניש. ווײַט־ווײַט אין דער פֿינצטערניש פֿײַפֿט דער צוג, ווי אַ ווילדע חיה — צילקע ציטערט אויף און נעמט לויפֿן אַ דערשראָקענע, אַן עלנטע. זי וואָלט שוין וועלן גיין צוריק, נאָר אומעטום איז פֿינצטער.

זי זעט קיינעם נישט, נאָר זי הערט אַ ווײַטן רויש. דאָס איז דער צוג ערגעץ אין דער פֿינצטערניש אַנטלאָפֿן מיט אַ ברייטן שרעקעדיקן „הו־הו“.

דערנאָך רײַסט זיך דער רויש אָפּ און עס בלײַבט אַ גרויסע שטילקייט, אַן איינזאַמקייט פֿאַר דער גאַנצער וועלט.

אונטער די פֿיס שאַרט זיך אַ טרוקן בלאַט און דאָס שרעקט.

עטלעכע האָר פֿון צילקעס קאָפּ פֿאַלן אַראָפּ אויף איר פּנים...

און דאָס דערשרעקט אויך. זי ציטערט פֿון אַלץ אויף.

דערנאָך... דערנאָך — געדענקט זי ביז הײַנטיקן טאָג נישט וואָס עס איז פֿאָרגעקומען. זי האָט זיך אויפֿגעכאַפּט אין אַ דאָרף, אַ פּויערטע איז געזעסן נעבן איר און דערנאָך זענען אַ סך פּויערים געקומען און יעדערער האָט עפּעס געפֿרעגט, נאָר צילקע האָט נישט געענטפֿערט. אויף אַ לאַנגער צײַט איז בײַ איר דאָס לשון אָפּגענומען געוואָרן.

ווער ווייס וואָס מיט איר וואָלט געווען, נאָר אינעם דאָזיקן דאָרף האָט פֿאַרבלאָנדזשעט אַ גראָדנער ייִד און ווען ער האָט דערזען דאָס ייִדישע מיידל, האָט ער זיך דערמאָנט די געשיכטע אַז פֿון די לוריעס איז אַרויסגעגאַנגען אַ יתומה, אַ וואַלד־מיידל, און איז פֿאַרשוווּנדן געוואָרן. ער האָט עס געגעבן צו וויסן אין שטאָט.

מען האָט צילקען פֿון דאָרטן צוגענומען און געבראַכט אין וואַלד. קומענדיק אין וואַלד איז זי אַרויפֿגעפֿאַלן דער מומע ניכען אויפֿן האַלדז, האָט זיך פֿונאַנדערגעוויינט און האָט צוריק רעדן גענומען.

די פּויערים, וואָס האָבן געאַרבעט אין וואַלד האָבן דאַן געזאָגט צו איסרן, ער זאָל זי מער אין שטאָט נישט שיקן, ווײַל דאָס קאָן זיך ענדיקן זייער שלעכט: דאָס קינד איז צו פֿיל צונויפֿגעבונדן מיטן וואַלד, אַזאַ ביימעלע קאָן מען נישט איבערפֿלאַנצן.

ביסלעכווײַז איז צילקע געקומען צו זיך און גענומען זיך שפּילן, לויפֿן און בלאָנדזשען איבערן וואַלד.

אין שטאָט האָט מען זי געלערנט אַ ביסל לייענען און חשבונען, האָט זי איצט געהאַט אַן אַרבעט: איבערציילן די ביימער פֿון וואַלד.

פֿלעגט זי אַזוי אָנהייבן ציילן: איינס, צוויי, דרײַ, פֿיר און שוין בײַ צוואַנציקער פֿלעגט זי זיך פֿאַרפּלאָנטערן און מוזן אויפֿהערן. אַלע סאָסנעס פֿלעגן זיך צונויפֿגיסן, ווי אַ גרויסע גאָלדענע וואַנט און פֿון צילקעס קאַפּריז איז גאָרנישט געוואָרן.

זי האָט גיך אויפֿגעלעבט, נאָר דער זומער איז שוין געגאַנגען צום סוף.

עס איז נאָך געווען אַ לאַנגער וואַרעמער הערבסט.

דערנאָך איז קאַלט געוואָרן. די מומע ניכע האָט צוגעמאַכט די טיר און געהייצט אין אויוון. בײַ נאַכט האָט דער וואַלד געיאָמערט מיט טויזנטער קולות. צילקע האָט ליב געהאַט די דאָזיקע נעכט פֿון לאַנגן שווײַגן און פֿינצטערניש. זי האָט עס ליב געהאַט און דערבײַ האָט זי זיך געשראָקן. די מומע ניכע פֿלעגט איר דערציילן אין אַזעלכע נעכט מעשׂיות פֿון חומש…